

MAGYAR CSAPATOK AZ 1813. ÉVI DREZDAI CSATÁBAN.

(Második közlemény.)

A szövetségesek betörése Szászországba.

1. Földrajzi méltatás.¹

A melniki haditanács határozata értelmében a Szászországba betörő szövetséges hadaknak a cseh Érczhegységen kellett áthaladniok.

A cseh Érczhegység 8—900 m átlagos magasságú, legnagyobb részt erdővel fedett középhegység, mely Csehország felé meredeken, Szászország felé azonban menedékesen ereszkedik alá.

A hegység járhatóságát a mélyen bevágott, meredek oldalú völgyek és folyók, az erdő és az agyagos talaj, mely esős időben valósággal péppé ázott, igen kedvezőtlenül befolyásolták. Ezenfelül abban az időben még az úthálózat is igen fejletlen volt. A 150 km kiterjedésű határhegységen csak hét út vezetett át, nevezetesen:

1. Az új teplitzi országút Teplitzről Nollendorfon, Berggiesshübelen és Pirnán át Drezdába.

2. A lipesei országút Komotauból Marienbergben és Chemnitzen át Lipschébe.

3. A régi teplitzi országút Marienscheinben, Theresienfelden, Ebersdorfon, Fürstenwalden, Breitenau, Göppersdorfon, Seydewitzen át Dohnára, elágazással Fürstenwalderól Hausdorf, Maxenen át Ploschwitzra.

¹ *F. G. v. Horstenau* i. m. 64—66. l., valamint *Friederich* i. m. I. k. 160—161. l.

4. Teplitz, Altenberg, Dippoldswalde, Drezda.

5. Teplitz, Niklasberg, Frauenstein, egyrészt Tharandra, másrészt Freibergre.

6. Dux, Grünwald, Rechenberg, Nassau, Freiberg.

7. Brüx, Johnsorf, Sayda, Freiberg.

A fentemlített utak közül tulajdonképen csak az első és a hetedik volt épített út, a többi csak a helyi közlekedésre szolgált, a természetes talajon, műépítmények nélkül készült s éppen csak arra volt alkalmas, hogy könnyű parasztszekerek járjanak rajta.

Mindehhez még hozzájárult a határhegység szegénysége, mely a csapatoknak úgyszólván semmit sem nyújthatott. A falvak mind csak kicsi, nyomorult kunyhókból álltak.

A fent vázolt körülmények adják magyarázatát a szövetéses seregek lassú és fáradságos átkelésének.

2. Intézkedések az átkelésre.¹

Augusztus 22-én este kapták meg a csapatok a határon való átkelésre az intézkedést.² Ez lényegében a következőket tartalmazta:

1. *oszlop* Wittgenstein parancsnoksága alatt Teplitzről a Drezda felé vezető úton.

2. *oszlop* Kleist parancsnoksága alatt Brüxről Johnsorfon át Saydára.

E két oszlop főparancsnoka Barclay de Tolly tábornok volt. Schwarzenberg hg. parancsnoksága alatt:

3. *oszlop* az osztrák-magyar jobbszárny Komotauról Marienbergre.

Gyulay parancsnoksága alatt:

4. *oszlop* az osztrák magyar balszárny Kaadenről Marienbergre.

Klenau hadteste a 4. oszlopot követi, mint tartalék.³

¹ *E. G. v. Horstenau* i. m. 78—80. és 369—373. l., valamint *Friederich* i. m. I. k. 164—165. l.

² *E. G. v. Horstenau* i. m. 77. l.

³ Klenaut egy külön parancs Mildenaúra irányította. *E. G. v. Horstenau* i. m. 78. l.

A valóságban a parancs sokkal terjedelmesebb volt; kiterjeszkedett a legapróbb részletekre, előírt minden részlet-feladatot, külön intézkedett az elővédekkel, a felderítő osztagokkal, irányelveket adott az esetleges visszavonulásra stb. Mint leglényegesebbet ki kell emelnem a Wittgenstein vezette oszlop feladatát, nevezetesen, hogy fedezze a hadsereg jobbszárnyát.

Az intézkedések ilyen formája méltán csodálkozásba ejt s szembeszökő a különbség Napoleon világos és rövid parancs-adásával szemben. Magyarázatul szolgál egyrészt a régi tudákos iskola szelleme, másrészt az a körülmény, hogy az osztrák-magyar seregben részben nem bíztak az alvezérek önállóságában, a mit nem is igen óhajtottak.¹

3. Átkelés a határon.

A fenti intézkedés értelmében augusztus 22-én reggel 5 órakor a főszereg megkezdte a bevonulást Szászországba.²

A kiterjedés légvonalban körülbelül 100 km volt, Wittgenstein leszámításával pedig még mindig 60 km. Rendes körülmények között ez a kiterjedés ekkora hadsereg számára nem lett volna nagy. De minthogy a vezetőség az első ellenállást közvetlenül a határ átlépése után várta,³ és mert a hadsereg jobboldala Drezda, Pirna és Königsstein felől veszélyeztetve volt, könnyen végzetessé válhatott volna, mert a sereg a közép felé csak 2, a jobbszárny felé csak 4—5 nap alatt volt egyesíthető. Ehhez járultak még az utánszállítás nehézségei a legységen át. Schwarzenberg herczeg tudatában is volt mindennek, mert aug. 20-án azt írja nejének:⁴ «Műveletem igen merész s ha nem sikerül, elítélnek és megátkoznak s ha sikerül, majd mindenki ezt akarta volna...» Mindazonáltal igen sajnálatos, hogy a

¹ U. o. 77—78. l.

² U. o. 81. l.

³ Lásd *Hadtörténelmi Közlemények* 1914, I. füzet, 108. l., valamint *E. G. v. Horstenau* i. m. 81—82. l.

⁴ *Johann Friederich Novák* Briefe des Feldmarschalls Fürsten Schwarzenberg an seine Frau 1799—1816. Im Auftrage der Gesellschaft für die neuere Geschichte Österreichs. Wien 1913.

herceg nem a legrövidebb irányban nyomult elő Drezda felé, ha már a Drezda felé való felkanyarodás szükségességét aug. 20-án előre látta.¹ Sok időt nyert volna vele és sok fáradságtól kímélte volna meg a csapatokat. Valószínű, hogy a parancsok megváltoztatásával nem akarta az ingadozás jelét mutatni.²

Az átkelés maga rendkívül fáradságos volt. A kedvezőtlen talaj- és útviszonyokhoz még hozzájárult az eső s a legtöbb csapat számára még az éjszaka is. Találóan jellemzi a viszonyokat a 62. (magyar) gyalogezred története:³

«Szakadatlan esőben, egy gyalogösvényen, a legnagyobb veszélyek között keltünk át a hegységen. A sötét éjszakában szakadások álltak be, úgy hogy a menetet nem lehetett folytatni. Reggel két órakor megálltunk, hatalmas tüzeket gyújtottunk és sorakozót fujtunk, hogy a hegységben eltévedteknek jelt adjunk.»

A Szászországba betört szövetséges oszlopok közül csak Wittgenstein talált erősebb ellenállásra.⁴ Elővédje már Hellen-dornál a francia Claparéde hadosztály részeire bukkant és visszavetette ezeket előbb Dürrenbergre, majd a főállásra, a Ladenbergre. Itt St. Cyr tábornagnak ugyan már két hadosztálya állott rendelkezésre, de miután az oroszok mindkét szárnyon átkarolták, délután feladta ladenbergi erős állását, visszavonult Pirnára s még az éj folyamán tovább Drezda felé. Az üldöző oroszok elérték Pirnát. A Wittgenstein jobboldalában Königsteinnél álló Mouton-Duvernét hadosztály, mely az oroszokra nézve igen veszélyessé válhatott volna, nem lépett fel a kellő határozottsággal.

A többi oszlop csak jelentéktelen ellenállásra talált;⁵ az elővédek és a határt őrző francia lovasság egymással néhány jelentéktelen csetepatét vívtak.

¹ *Hadtörténelmi Közlemények* i. f. 108. l.

² *E. G. v. Horstenau* i. m. 74. l.

³ *Wilhelm Buschmann Chronik des k. k. Infanterie-Regiments Nr. 62* dermalen Ludwig Prinz von Bayern stb. Wien 1880. 121. l.

⁴ *E. G. v. Horstenau* i. m. 107—113. l., valamint *Friederich* i. m. I. k. 165—167. l.

⁵ U. o. 82—83. l., illetőleg I. k. 165. l.

A fősergnek sorsáról a Szászországba való betöréstől kezdve egészen a drezdai csata előestéjéig rendkívül nehéz tiszta képet adni, de különösen nehéz az események okát megállapítani. Utóbbiak tekintetében a kútforrások egyrészt nem elég világosak, másrészt gyakran homlokegyenest ellenkező álláspontot képviselnek. Sok tekintetben tehát pusztá következtetésekre vagyunk utalva. Megnehezíti még az áttekintést az ingadozó vezetés, a melyet igen nehéz követnünk gyakran változó útjain.

Első közleményemben már szóvá tettem azokat a nehézségeket, a melyek bármely szövetséges hadsereg vezetésével együtt járnak s hogy milyen különösen súlyos viszonyokkal kellett Schwarzenbergnek megküzdenie. A fővezérlet azonban nemcsak azért volt határozatlan, mert nem volt szabad keze, hanem mert elejétől fogva hiányzott a határozott eszme. Az egész hadművelet szinte tapogatózva indult meg, úgyszólván teljes tájékozatlanságban az ellenséget illetőleg. Magatartásukat az ellenségétől tették függővé, s így a viszonyok minden változása módosította az eddigi elhatározásokat is. E mellett szinte leri a főhadiszállás magatartásáról a Napoleontól való félelem. Végül még nagy technikai akadályokkal is küzdött a fővezérlet.¹ Az összekötő szolgálat akkori eszközeivel egyrészt lehetetlen volt a főparancsnokot idejében az egyes oszlopok viszonyairól tájékoztatni, másrészt nehezen ment az ily nagy sereg kellő vezetése, különösen, ha a kiadott parancsok gyors módosításáról volt szó, a mi a jelen esetben napirenden volt. A futárokon kívül más jelentő vagy parancsot vivő eszköz nem volt s még ezek is csak nagyon korlátolt számban állottak rendelkezésre, nevezetesen: nagy volt a hiány vezérkari tisztekben.

A fősereg mozdulatait aug. 22-től aug. 24-én délutánig az 1. számú vázlat mutatja. Az egyes napokat illetőleg a következőket kell tudnunk a helyzet megértése végett:

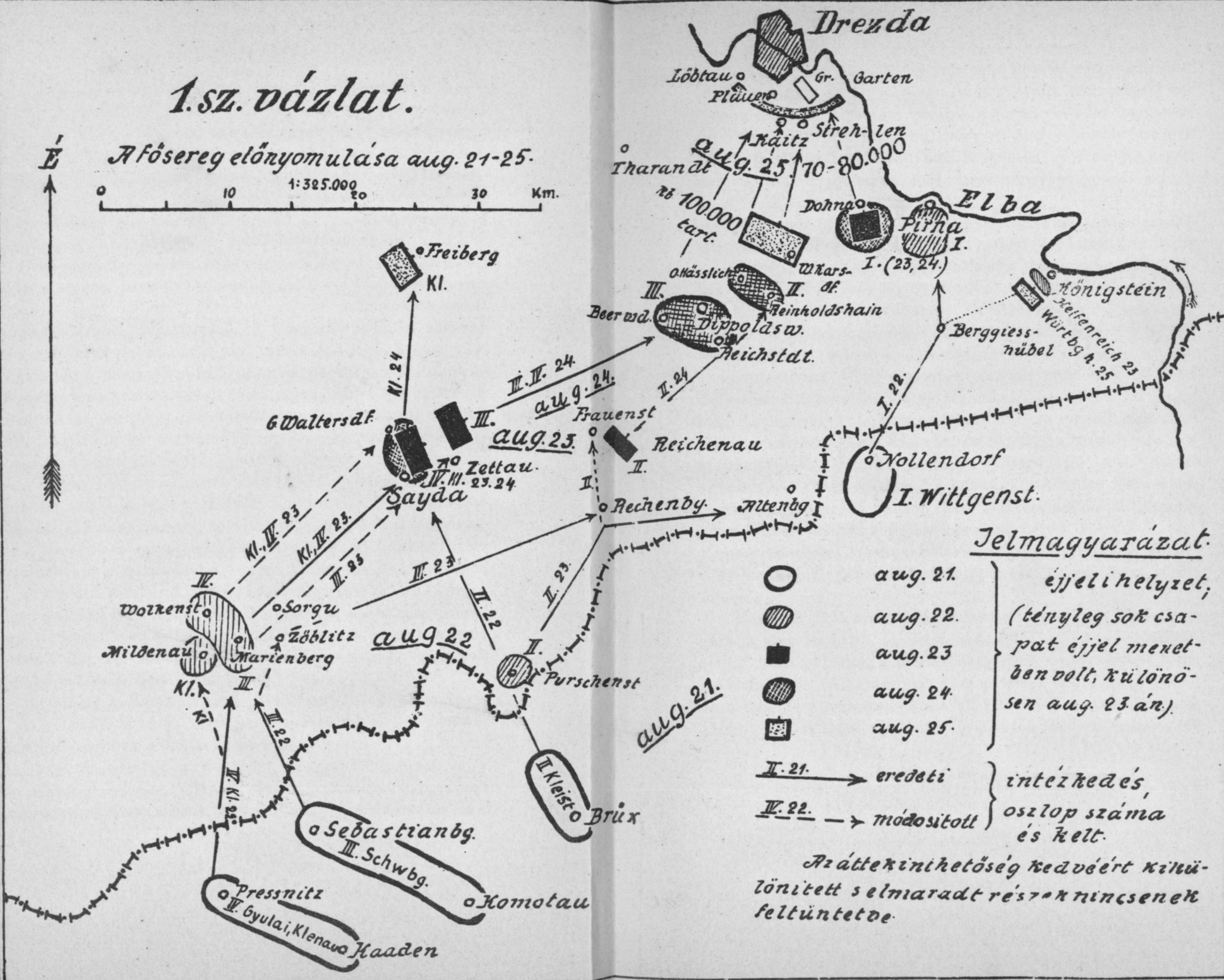
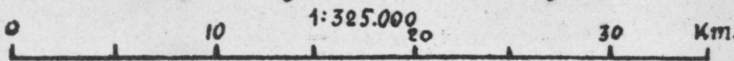
Aug. 22. Miután a fővezérlet meggyőződött arról, hogy vele szemben nincsen ellenség, aggódni kezdett Wittgenstein sorsa miatt, a kiről minden hír hiányzott.² Kinálkozott ugyanis

¹ E. G. v. Horstenau i. m. 93–94. és 98. l.

² U. o. 83. l.

1.sz. vázlat.

A főszereg előnyomulása aug. 21-25.

Jelmagyarázat.

○	aug. 21.	} éjjeli helyzet,
(tényleg sok csapat éjjel menetben volt, különösen aug. 23-án).
◐	aug. 22.	
◑	aug. 23.	
◒	aug. 24.	
◓	aug. 25.	
→ II. 21.	eredeti	} intézkedés,
oszlop száma és kelt.
→ IV. 22.	módosított	

Az áttekinthetőség kedvéért különített se maradt részek nincsenek feltüntetve.

az a feltevés, hogy az ellenség, melyet a főserég arcvonala előtt hiába kerestek, teljes erejével Wittgensteinre veti magát. Ezt ellensúlyozandó, az egész sereget a határ mentén ugyancsak északra akarták tolni, hogy ez által közelebb jussanak a veszélyeztetett jobb szárnyhoz. E művelet előkészítése végett még a délelőtt folyamán más menetirányokat jelöltek meg a 3. és a 4. oszlop számára.¹

A délután folyamán, St. Cyr egy elfogott parancsörtisztjétől elvett iratokból megtudták, hogy nyugat és észak felé hiába keresnek ellenséget, mert Napoleon főereje még mindig a Lausitzban áll s Drezdát csak St. Cyr hadteste fedezi.² E megváltozott helyzettel a zöblitzi haditanács foglalkozott.³ Mindenek előtt teljesen és nyíltan elejtették a Lipcse felé vezető irányt, e helyett elhatározták a felkanyarodást Dreзда felé. Ily módon egyrészt a veszélyeztetett Wittgensteinhez akartak közeledni, másrészt kedvezőbb helyzetet óhajtottak teremteni azon esetre, ha Napoleon Csehországba törne be, végül Dreзда veszélyeztetésével visszatartani remélték a császárt Prága, vagy a svéd trónörökös megtámadásától. Minden esetre a Wittgenstein sorsa feletti aggodalom állott első helyen,⁴ s miután a haditanács határozatai a csapataiért aggódó Sándor czárt nem elégitették ki, komoly nézeteltérések merültek fel az intéző személyek között.⁵ A czár Ferencz császárral kívánt találkozni, míg Schwarzenberg Metternich herczegnél panaszkodott, hogy a czár akadályokat gördít útjába.

Aug. 23. Schwarzenberg tekintettel a csapatok kimerültségére, a kora reggelre tervezett indulást d. e. 10 órára halasztotta.⁶ Ezen időpontig a fővezérlés egyrészt megnyugodott Wittgenstein sorsa felől, másrészt attól se tartott többé, hogy Napoleon még 24-e előtt megjelenik az Elbánál, s így az előző este kiadott intézkedéssel szemben elhatározták, hogy a hadseregnek

¹ U. o. 83—84. és 126. l.

² *E. G. v. Horstenau* i. m. 91. l., valamint *Friederich* i. m. I. k. 168. l.

³ U. o. 87—93. l., illetőleg 168—169. l.

⁴ U. o. 126. l.

⁵ U. o. 93. l.

⁶ U. o. 89. l.

jobbra eltolása helyett, jobbra felkanyarodva, Dippoldswaldénél egyesítik azt, a mely pont ellenséges behatás nélkül elérhető volt s uralkodott úgy a drezdai, mint a königsteini Elba hiddal szemben.¹

Ezalatt Wittgenstein arról győződött meg, hogy a vele szemben álló ellenség vele egyenlő erejű, jobb oldalát erősen veszélyeztetettnek látta s e mellett még azon hitben is volt, hogy a főserég még mindig Lipcse felé nyomul elő.² Ennél fogva elhatározta, hogy arcot fordít Drezda és Königstein felé s Drezda felé csupán könnyű csapatokat küld. Ez utóbbiak apró csatározásokkal vissza is szorították a francia előőrsoket.

E nap estéjén a Komotauból visszatérő Sándor ezár is fontos híreket hozott.³ Tudomásul adta Wittgenstein győzelmes előnyomulását, a mit később Wittgenstein futárja is megerősített.⁴ Ezzel szemben sok gondot okozott a vezetőségnek Neipperg jelentése, a mely szerint a francziák folytatják előnyomulásukat Csehországba. Az összehívott haditanács e veszély elhárításával foglalkozott. Miután az egész sereggel megfordulni nem lehetett, hogy Csehországba visszatérve Napoleonnak útját állják, legezélszerűbbnek látszott, az előnyomulás a francziák számára annyira fontos Drezda felé, hogy ennek veszélyeztetésével elvonják Napoleont Csehországtól. Drezda megtámadtatásának eszméje ekkor merült fel először, a mi azonban még nem öltött határozott alakot.⁵ Schwarzenberg ezen este ezt írja nejének: «Holnap Dippoldswalden lesz főhadiszállásom s ha nem gátolnak meg benne, holnapután talán megtámadom Drezdát. Jelenleg csak St. Cyr hadteste áll az Elba balpartján; talán holnapig több csapatot küld ide Napoleon.»⁶

Augusztus 24-ike. Az aug. 24-ére szóló intézkedéseket Schwarzenberg azon hitben adta ki, hogy a csapatok elérték a 23-ra meghatározott helyeket.⁷ Ez azonban a kedvezőtlen idő-

¹ U. o. 89. és 126. l.

² *E. G. v. Horstenau* i. m. 111—114. l., valamint *Friederich* i. m. 170. l.

³ U. o. 104—106. l.

⁴ U. o. 105—106. l.

⁵ U. o. 105. l.

⁶ *J. F. Novák* Briefe Schwarzenbergs stb. 231. l.

⁷ *E. G. v. Horstenau* i. m. 98—99. l.

járás, a nehéz útviszonyok és a csapatok kimerültsége miatt nem történt meg.¹ Az intézkedések teljesen megfeleltek a 23-iki elhatározásnak, nevezetesen, hogy a hadsereget Dippoldswaldénál gyülekeztetik.

24-én délelőtt Neipperg tábornok azt jelentette,² hogy két westfáliai huszárezred átpártolt a szövetségesekhez. Ezek parancsnoka, Hammerstein báró ezredes, végre világosságot derített Napoleon hollétére, a kiről ily módon megtudták, hogy Blücher ellen vonult. Eképen tájékozódva, a hadseregpáncsnokság most már nem látta oly égetően sürgősnek a sereg egyesítését Dippoldswaldénál, s egyrészt engedett a csapatok kimerültségéről panaszkodó alparancsnokok óhajának és egynapi pihenőt engedélyezett,³ másrészt Napoleon távollétében lehetségesnek tartotta az elszigetelt St. Cyr leveretését és Drezda bevételét.⁴

Az eszme kétségkívül kecsegtető volt. Nem véve számba Drezdának már több ízben kiemelt fontosságát, bármely győzelem csakis hasznára lehetett a koalíciónak. Eleinte ugyan még kísértett az az aggodalom, hogy hátha Napoleon mégis közelebb áll az Elbához, mintsem gondolják, s talán csak a szövetségesek előnyomulására vár, hogy azután Königssteinen át azok jobb oldalába törjön.⁵ E tekintetben megnyugvást keltett a délután folyamán beérkező Metternich herceg, ki megbízható híreket hozott afelől, hogy Napoleon a sziléziai sereg ellen fordult s hogy Blücher a francziák elől visszavonulóban van.⁶ Kitűnt ebből az is, hogy a szövetségesek előnyomulása Szászországba nem tudta visszatérésre bírni Napoleont — a mennyiben erről egyáltalán tudomást szerzett — s hogy ezen cél elérése végett erélyesebb rendszabályokra van szükség. Erre Drezda megtámadása igen alkalmasnak látszott.

De mindez még nem volt elég, hogy végét vesse a hadvezetőség kételyeinek. Kérdés merült fel, vajjon elegendő-e tün-

¹ U. o. 94. l.

² U. o. 100. l.

³ U. o. 106—107. l.

⁴ U. o. 173—174. l.

⁵ *E. G. v. Horstenau* i. m. 119. l.

⁶ U. o. 119. l.

tetni Drezda ellen, vagy meg is kell támadni ezt, s ha igen, mily módon? Eredményes lehet-e a rajtaütés? Sem a védő erőviszonyairól, sem Drezda erődítményeiről nem voltak kellőképen tájékozva.¹

E fontolgatások között a sokfejű hadvezetőség nem tudott elhatározásra jutni. Vártak aug. 25-én reggelig, hátha a helyzet változása megkiméli őket attól a fáradságtól, hogy önmaguknak kelljen határozniok.

Augusztus 25. Reggel végre mégis ki kellett adni az ezen napra szóló intézkedéseket.² Az ennek megfelelő helyzetet az 1. sz. vázlat mutatja. Lényegileg 70—80 ezer ember egy félkörben Drezda déli része ellen volt előre tolva. A közép mögött négy órányira kb. 100.000 ember állott mint tartalék, a szárnyakon, lépcsőben, egy-egy hadtest maradt vissza egy napi járásra.

A hadvezetőség szándékait ezen a napon nem lehet minden kétséget kizáró biztonsággal megállapítanunk. Az intézkedés (erőszakos) szemrevételezésről beszél; hasonló értelemben írt Schwarzenberg Barclaynek is.³ Az előretolt oszlopok azonban nehéz tüzéséget is vittek magukkal s az előírt állásban harcckészen további parancsokat kellett bevárniok. Ez a két körülmény inkább azt mutatja, hogy Drezdát akarták megrohanni. Ily értelmű jelentést tesz Schwarzenberg Ferencz császárnak is.⁴ Való igaz, hogy 25-én sem erőszakos szemrevételezésre, sem támadásra nem került a sor. Az egyes oszlopparancsnokok magatartása arra enged következtetni, hogy a főparancsnokság az intézkedésben nem adott parancsot a szemrevételezésre, sőt, a mennyiben ez szükséges volt, a mozdulatokat beszüntette.⁵ A hol tehát 25-én összeütközésre került a sor, az a főparancsnokság hozzájárulása nélkül történt meg. Nevezetesen mivel Wittgenstein délelőtt 10 óráig nem kapott parancsot, elhatározta, hogy saját felelősségére szemrevételezi a várost. A Roth tábornok parancsnoksága alatt álló elővéde Drezdától délre a Grosser Gartennél össze-

¹ U. o. 119—120. l.

² U. o. 120—121. l., valamint *Friederich* i. m. 174—175. l.

³ *Friederich* i. m. 177. l.

⁴ *E. G. v. Horstenau* i. m. 123. l.

⁵ U. o. 163. l.

ütközött a francziákkal s vissza is vetette ezeket. A Grosser Gartentől délnyugatra, Wittgensteinnak Kudaseff parancsnoksága alatt álló egyik különítménye a Rotes Haus birtokáért harczott, de délután visszavetettetett négy francia zászlóalj által. Plauen helysége (Drezdától nyugatra) az osztrák-magyar Crenneville hadosztály harczott s a sötétség beálltával a helység egyik fele az övé lett, míg a másik fele a francziák birtokában maradt.¹

A kritika igen sokat foglalkozott az aug. 25-iki eseményekkel. Bűnbakot kerestek ahhoz, hogy ki mulasztotta el a kedvező alkalmat Drezda bevételénél és az elszigetelten álló St. Cyr leverésénél; ez, a viszonyokat tekintve, tényleg lehetséges is volt. A történetírókat nevezetesen ez a két kérdés foglalkoztatta:

miért helyezte Schwarzenberg seregének csak egy harmadát készenlétbe a Drezda elleni esetleges támadásra és

miért nem következett be a támadás?²

Az első kérdésre *E. G. v. Horstenuu* több ízben idézett műve, az osztrák-magyar csapatok viszonyainak alapos tanulmányozása alapján azt adja feleletül (125. l.), hogy az osztrák-magyar balszárny és Klenau hadteste elmaradt s ezek beérkezésére nem számíthattak biztosan; a rendelkezésre álló csapatok közül pedig, a kellő tartalék visszatartása mellett, lehetetlen volt többet az első vonalba állítani. Erre a körülményre valóban sok külföldi történetíró ügyet sem vetett, mert pl. *Friederich* (i. m. I. k. 173. l.) aug. 24-én este *Gyulayt* Dippoldswaldénál, *Klenaut* pedig Freibergnél mondja, holott mindkettő még csak Gr.-Waltersdorfnál volt.

A támadás elhalasztásáért *Horsetzky* (361. l.) és *Friederich* (i. m. I. k. 181. l.) is Sándor czárt okolják; utóbbi azonban Schwarzenberg herceget is ép olyannyira hibásnak találja, mivel mint a fővezér, nem lépett fel határozottan. *Horstenuu* ennek okát is a csapatok késői beérkezésében látja (162. l.). Ez a magyarázat sok valószínűséggel bír ugyan, de tagadhatatlan viszont, hogy a hadvezetőség híján volt az erélyes cselekvéshez szükséges határozott akaratnak. Lehetséges, hogy az adott viszonyok

¹ U. o. 148—157. l., valamint *Friederich* i. m. 175—176. l.

² *Friederich* i. m. I. k. 178. l.

között tényleg lehetetlen volt 25-én Drezdát megtámadni, de ez a helyzet, a hibák sorozatának, a határozottság és erély hiányának volt a következménye.

A balszerencse, mely a főserg hadműveletét már kezdettől fogva kísérte, sajnos, visszahatással volt a csapatokra is. A folytonos esőben és hidegben, rossz úton és átázott talajon való hosszú menetek rendkívül fárasztók voltak.¹ A gyakori parancsváltoztatások következtében napirenden voltak az éjjeli menetek.² Az utánszállítás nehézségei miatt a csapatok éheztek, a gyalogság egy része meztláb járt, vagy nyers marhabőrt kötött lábaira.³ Az átázott kenyeret és puskaport a legénység eldobta. Még az alparancsnokokban is megrendült a bizalom a fővezérlet iránt!⁴

Mindez bomlasztóan hatott a hadseregre. Napirenden voltak a fosztogatások és az erőszakoskodások⁵ a lakossággal szemben; az el-elmaradozó katonák Csehországban még az udvari postaszolgálatot is megzavarták.⁶ A hadsereg hátamögötti terület egészen a cseh Érczhegységig tele volt elakadt ágyúkkal és gazdátlan kocsioszlopokkal;⁷ az élelmezőintézetek pedig még nagyrészt a hegység másik oldalán megrekedtek.⁸

A főparancsnokság ugyan elrendelt egyet-mást a rend helyreállítása végett, de általában tehetetlennek mutatkozott ennyi nehézséggel szemben.⁹ Tagadhatatlan, hogy a főserg hadműveleteinek anyagi előkészítése ép oly hiányos volt,¹⁰ mint a milyen erélytelen a keresztülvitel.

¹ *E. G. v. Horstenau* i. m. 86., 94. és 100. l., valamint *Friederich* i. m. 172. l.

² *Horstenau* i. m. 96., 97. l.

³ U. o. 100. l.

⁴ *E. G. v. Horstenau* i. m. 101—102. l.

⁵ U. o. 100. l.

⁶ U. o. 117. l.

⁷ U. o. 167. l.

⁸ U. o. 86. l.

⁹ U. o. 101. l.

¹⁰ U. o. 116. l.

Napoleon visszatérése.¹

Mialatt a szövetségesek főerege Szászországba tört, Napoleon főerejével Blücher ellen fordult. Ez aug. 21. és 22-én tervszerűen visszavonult előle, bár véres utóvédharcok árán.

Napoleon nem üldözte tovább Blüchert, nehogy túlmesszire távozzék az Elba vonalától. Ehelyett főleg a Csehországba való betörés tervével foglalkozott.

St. Cyr hírei a szövetségesek előnyomulásáról Szászországban azonban figyelmét mindinkább Drezda felé irányították, bár sokáig nem akarta elhinni, hogy a szövetségesek főereje az Elba balpartján működik. A Drezdából beérkező hírek azonban mindinkább meggyőzik erről. Ennek megörül, mert reméli, hogy így csatára kerül a sor. Elejti tehát a Csehországba való betörés tervét s aug. 23-án elhatározza, hogy a szövetségesek főereje ellen fordul, még pedig oly módon, hogy Drezda kézben tartása mellett Königsteinen át azok oldalába tör. Ennek megfelelően aug. 25-én kiadott parancsaival Vandamme hadtestét Königstein-Liliensteinhez, a gárdát, Marmont és Victor hadtesteit Stolpenra (Drezdától keletre) rendeli, Csehország északkeleti határa ellenében a biztosítást pedig Poniatowskyra bízta.

E hadművelet sikeres végrehajtásához azonban szükséges volt, hogy Drezda a szövetségesek támadásának legalább is addig ellentálljon, a míg támadása érvényesül. De ebben nem igen bizott meg. Előre küldötte tehát előbb Murat, majd saját segédtisztjét. Ezek jelentései meggyőzték arról, hogy a város támogatása nélkül nem tarthatja magát. Eltért tehát eredeti tervétől s aug. 25-én éjjel elhatározta, hogy főerejével közvetlenül Drezda támogatására siet s csak Vandamme hadtestét irányítja Königsteinen át a szövetségesek oldalába.

Helyszűke miatt nem foglalkozhatunk azzal a hálás feladattal, hogy Napoleon magatartását összehasonlítsuk a szövetségesekével, mert az események korántsem mutatják² Napoleont

¹ U. o. 127—138. és 173—179. l., valamint *Friederich* i. m. I. k. 207—222. l.

² *Friederich* i. m. I. k. 220. l.

annak a már fáradt és megöregedett hadvezérnek, mint a milyenek néhány történetíró feltüntetni igyekeznek. Napoleon ezekben a napokban ugyanolyan lángeszű, előrelátó és erélyes hadvezér volt, mint annakelőtte. Csakis a körülmények — Drezda csekély passiv ellentálló ereje — gátolták meg abban, hogy a hatásosabb, talán döntő eredménnyel kecsegtető támadási irányt válaszsza Königsteinen át. A véletlennek és ellenségei határozatlanságának köszönhette, hogy Drezda nem veszett el számára. De az ő személyes érdeme az, hogy nagyrészt újonczokból álló serege, a szövetségesekéhez hasonló nehézségek között, napi 40 kilométeres menetekben Drezda alá ért és itt győzött is!

Drezda 1813-ban.¹

(Lásd a 2. sz. vázlatot.)

A szász fővárosnak, melynek ma kerek fél millió a lakossága, 1813-ban csak kb. 60,000 lakosa volt.

A város régi része az Elba bal-, az új része a folyó jobbpartján terült el. Ránk nézve csak az előbbi bír fontossággal, mert a csata kizárólag a balparton játszódott le.

Ezen az oldalon, a régi város előtt, elővárosok terültek el, számos kerttel, a melyeket nagyobbára kb. 2 m magas falak öveztek. A környék északnyugaton és délkeleten sík, nyugaton és délnyugaton azonban a várost félkörben övező magaslatok majdnem Drezda szegélyéig érnek.

Fontos a város déli szegélye előtt elterülő, eredetileg fáczanosnak készült, magas fallal körülvett, körülbelül két km hosszú és 1 km széles *Grosser Garten*, melynek védelmét nagyon is megkönnyítette a benne lévő kastély, ennek melléképületei, számos árok és fasor.

A város környékének járhatóságát számos körülmény igen kedvezőtlenül befolyásolta. A talaj a síkságon homokból, különben pedig agyagból állott; utóbbi esőzések után alig járható, szivós péppé ázott. Az épített utak azidőben igen rossz állapot-

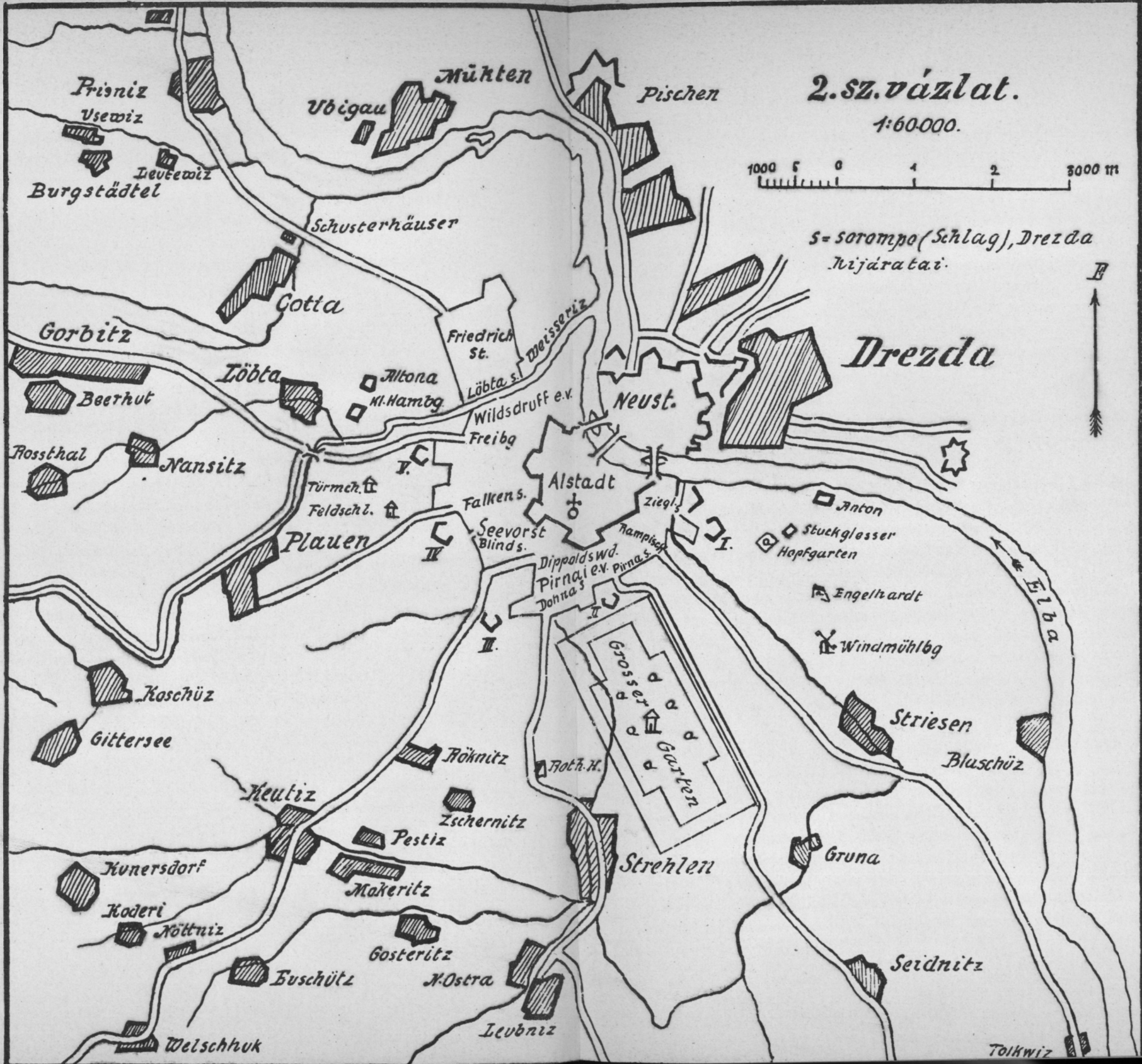
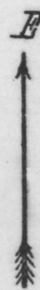
¹ *E. G., v. Horstenau* i. m. 137—148. l., valamint *Friederich* i. m. I. k. 440—447. l.

2.sz.vázlat.

1:60 000.

1000 5 0 1 2 3000 m

s = sorompó (Schlag), Drezda
Nijáratái.

Prignitz
Vsewitz

Mükten
Ubigau

Pischen

Burgstädtel
Leutewitz

Schusterhäuser

Cotta

Friedrich
St.

Gorbitz

Drezda

Beerhut

Töbta

Altona
ni. Hambg.

Löbta s.
Wildsdruff e.v.

Freibg

Neust.

Rossthal

Nansitz

Türmch.
Feldschz.

Falkens.
Seevorst
Blinds.

Alstadt

Ziegl's

Anton

Stuckglosser
Hopfgarten

Plauen

Dippoldswd.
Pirna i. v. Pirna s.
Dohna s.

Engelhardt

Windmühlbg

Koschütz

Gittersee

Striesen

Blaschütz

Neutz

Höknitz

Zschernitz

Pestitz

Makertitz

Strehlen

Gruna

Seidnitz

Kunersdorf

Koderi

Nötnitz

Buschütz

Gosterütz

M. Ostra

Leubnitz

Welschhuk

Toikwitz

ban voltak; a mezei utak használhatóságát ezenfelül még a Szászországban használatos keskeny kocsinyomtáv is korlátozta. Még nehezebb volt a mozgás az úton kívül. Számos, a talajba mélyen bevágott magas töltésekkel szegélyezett patak és árok, sok fasor és kerítés szelte át a vidéket; utóbbiak még az áttekintést is korlátozták. Különösen fontos volt e tekintetben a Weisseritz folyó, mely rendes viszonyok között ugyan mindenütt átgázolható volt, de esőzések után hatalmas akadályt alkotott. A hidak gyakran csak gyalogszerrel voltak járhatók, egyrészt keskeny voltak, másrészt gyakran igen meredek feljáróik miatt. Az említett akadályok a támadónak azonban módot nyújtottak a fedett közeledésre.

Drezda már régtől fogva erődített hely volt. A francia háborúk idején a város belső részeit állandó bástyaszegély övezte. Különös, hogy ezen erődítményeket éppen a kritikus időben, vagyis 1811 és 1812-ben kezdték lerombolni.

1813-ban, a mikor Napoleon fontos szerepet szánt Drezdának, elrendelte ennek újbóli megerősítését. A munkálatokat Rogniat hadmérnöki főnök fogatosította.

Elsősorban az új várost erősítették meg; az Elba jobbpartjának megerősítése csak akkor vált szükségessé, a mikor Ausztria-Magyarország is csatlakozott Napoleon ellenségeihez.

Ezt a feladatot azonban lehetetlen volt 8 nap alatt végrehajtani úgy, a mint azt Napoleon kívánta. Bár számos polgári munkás és több száz szekér segédkezett a munkánál, a számításba vett 8 naptól 8 hét lett, sőt az erődítményeken még akkor is dolgoztak, mikor a szövetségesek már Drezda előtt álltak.

A városnak a folyó balpartján három védelmi vonala volt. A *külső* öt holdműből s néhány arczonalból állott, 2—300 lépésnyire az elővárosok szegélye előtt. A sánczok nyitott földművek voltak, hatalmas mellvéddel, köröskörül árokkal, melynek homlokfala czölöpözve volt. A torokvonalat hasonló czölöpzettel zárták el. Sok sánczban kis mentsvárakat is építettek. Védőrségük 140—160 gyalogosból, néhány utászból és öt-hat ágyúból állott. A művek távolsága egymástól, az akkori fegyverek hatását tekintve, helyenkint túl nagy volt. E vonal

főgyöngösege azonban abban rejlett, hogy az előtérp magasabb volt nálánál s hogy az ellenség sok helyütt fedve a sánczok közvetlen közelébe férközhetett.

Második védelmi vonalul az elővárosok szegélye szolgált. A kertek falkerítéseit löpadokkal és lörésekkel látták el s czölöpzetekkel egészítették ki. Az elővárosok kijárait czölöpzetekkel zárták el, vagy ágyúkat állítottak mögégük. A védelmi vonal mögött gondoskodtak: közlekedő útakról és a tartalékok számára fedett felállítási helyekről.

Harmadik védelmi vonal gyanánt a régi állandó erődvonalat állították helyre. A kilövést azonban az erődítmények előtt közvetlenül lévő elővárosok nagyon korlátozták.

Az állandó Elba-hídon kívül még két hajóhíd készült; valamennyinek bejáratát védőczölöpzet zárta el. A folyam partjának védelmére két ékeröd épült.

Drezda állandó védőőrsége Durosna tábornok parancsnoksága alatt kb. 5000 emberből állott, úgy hogy St. Cyr csapataival együtt kb. 20—22,000 ember védelmezhetette a szász fővárost, kb. 80 beépített és 20 mozgó ágyúval.

Említést érdemelnek még végül a hatalmas hadikészletek, a melyeket Drezdában felhalmoztak s a számos katonai intézet (sütődék, kórházak, szertárak, tüzérműhelyek stb), a melyek mind Napoleon parancsára létesültek.

Összegezés. Drezda erődítményei *ideiglenes jellegűek voltak, de a támadót a nehéz terep hátráltatta.* Mindent összevetve, legalkalmasabbnak látszott a támadás a Weisseritz folyótól északra, hol a Friedrichstadt nem is volt megerősítve.

Drezda erődítményeinek értékét abban az időben az irányadó intéző személyiségek nem ítélték meg egyöntetűen. A szövetségesek vezérei nem ismerték kellőképen s inkább túlbecsülték.¹ Napoleon maga több ízben oda nyilatkozott, hogy Drezda még a nagyobb erővel szemben is legalább 8—10 napig tarthatja magát, de valószínű, hogy e mondásával, szokása szerint, inkább a város védőit akarta kitartásra buzdítani. A hadműve-

¹ E. G. v. Horstenau i. m. 147. l.

letek alatti magatartásával azonban világosan kimutatta, hogy nagyon is ismerte Drezda gyengeségét.¹

Sajnálatos, hogy a szövetségesek mindenképpen hiányos készültséggel indultak a hadjáratba. Jellemző pl. hogy ellentétben Napoleonnal, ki nemcsak a meglévő térképeket használta fel, hanem újakat is készíttetett, a szövetséges seregben a jó térkép nemcsak hogy ritka portéka volt, hanem még akkor sem használták azokat, ha kezükügyébe került egynéhány. A legtöbb tábornoknak szövetre nyomtatott térképe volt, mely egyúttal zsebkendő gyanánt is szolgált (!). Meskó tábornok az annabergi postamestertől kért térképet, mert a magáét elfelejtette. Az oroszok a weesensteini kastély kifosztása alkalmával minden lehető elvittek, csak Drezdának egy kitűnő tervét hagyták ott.² A térképek e hiánya is megnehezítette a vezetést és számos félreértésre adott alkalmat.

Intézkedés augusztus 26-ra.

A határozatlanság — mely a szövetséges fővezérletet augusztus 25-én is visszatartotta attól, hogy Drezda megtámadása mellett döntsön — megnyilatkozik a 26-ára kiadott parancsokban is. A főszereg nagy részét, körülbelül 75,000 embert Drezda előtt csatarendbe állították és pedig nagyjában : Wittgensteint 15,000 emberrel az Elba és a pirnai országút között, tőle nyugatra, a Weisseritz folyóig, 130,000 porosz és osztrák-magyar csapat állott, végül a Weisseritztől északra 30,000 embert Gyulay vezetett.³ Ezenfelül intézkedtek a visszamaradt csapatok előrevonása iránt is. E parancsokat még az éj folyamán kiegészítették annyiban, hogy a 25-én elmaradt szemrevételezés megtartását 26-ára rendelték el. Vagyis az elővédek elfoglalni kötelesek, é. p. *Wittgensteiné* a *Windmühlberget* és az ennek közelében lévő majorságokat, *Ziethen* tbk. a *Grosser Gartent*, a *Crenneville* hadosztály a lövtai hidat, a *Feldschlösschent* stb., *Mesko*

¹ U. o. 174. és 179. l.

² U. o. 147. és 148. l.

³ U. o. 169. és 170. l.

hadosztáya pedig a Drezdától északnyugatra fekvő Schusterhäusereket.¹ Az északi szárny biztosítására Meskó egy dandárát Meissenbe rendelték.

Lehetetlen pontosan megállapítanunk azokat az okokat, a melyek a fővezérletet félrendszabályra vezették. Lehet, hogy csak arra nézve akartak intézkedni, a mire multhatatlanul szükség volt, a többire nézve pedig a beérkező hírek eredményét várták. Közrejátszhatott a saját jobbszárny iránti félelem is.² Végül az sincs kizárva, hogy — a mint több történetíró állítja — Sándor czár már 25-én este teljesen lemondván a támadás eszméjéről, Schwarzenbergnek sem állott módjában határozottabb parancsokat adni.

A herczeg maga sajnálta a legjobban, hogy a támadás ismét elmaradt, mert szeptember 5-én ezt írja nejeének: Köztünk legyen mondva, Drezdát nem támadták meg, a mikor én parancsoltam, Drezdát nem azon a napon támadták meg, a mikor én akartam, hanem a következő napon.³

E csatarendbe állított hadsereggel szemben Drezda védelmére kb. 22,000 ember állott az elővárosok szélén, részben még az előterepen is é. p.: a 44. Berthezéne hadosztály a város déli részén a pirnai országút mindkét oldalán, a 43. Claparède hadosztály a nyugati és délnyugati részen, végül a 44. Razout hadosztály a Friedrichstadt szélén. Lheritier lovassága, Napoleon parancsai szerint, a Grossenhayn-felé vonult, hogy a bautzeni országutat észak felé biztosítsa, mert Oudinot tábornagy Berlin elleni működéséről baljóslatú hírek keringtek.⁴ Két üteg az Elba jobb partjáról oldalozó tűz alá vehette Drezda déli előterepét. Az egész védelmi vonal minden méterére két ember jutott, ami elég kevésnek mondható.

¹ *E. G. v. Horstenau* i. m. 172—173. l.

² *U. o.* 171. l.

³ *J. F. Novák* Briefe Schwarzenbergs stb. 332—333. l.

⁴ *E. G. v. Horstenau* i. m. 179—181. l., valamint *Friederich* i. m. I. K. 449—451. l.

Bevezető harcok augusztus 26-án délelőtt.¹

Legelsőknek a poroszok támadták meg a Grosser Gartent s mihamar elfoglalták ennek felét és a benne levő kastélyt. A további támadást egy ágtorlasz akasztotta meg. Ziethen tdk. Kleist parancsára később be is szüntetette a támadást. Wittgenstein jobb szárnyáról ekkor már láthatók voltak a Drezda felé siető francia segélycsapatok.²

Kevéssel ezután az oroszok is előnyomultak és délig elfoglalták a Windmühlberget és ennek közelében a majorságokat. Dél felé azonban a csatatér e részén is szünet állott be.

A középben az osztrák-magyar Crenneville hadosztály, a parancs értelmében, Meskó beérkezését várta. Utóbbi Schwarzenberg sürgetésére, a legnagyobb sietséggel igyekezett Drezda felé, s mivel összes előőrseinek bevonulását sem várta be, csak öt zászlóaljjal és hét lovasszázaddal indult el. Ezekből legelsőnek — és pedig egy órával megelőzve a gyalogságot — a tizenkettes Palatinus-huszárok érkeztek meg Illésy ezredes parancsnoksága alatt. A francia előőrsök a magyar huszárok elől visszavonultak s csak az erősebben megszállott Lötta állította meg Illésy századait.³ Reggel hat órakor beérkezett Meskó gyalogsága is és délelőtt 9 óráig elfoglalta Cotta-t és Lötta-t, a mi alatt a Gosztonyi János ezredes vezette két század hármashuszárt a Drescherhäuserekből üzte el az ellenséget.⁴ Ezen eredmények után Meskó, engedelmességgel Schwarzenberg parancsának,⁵ Paumgarten tábornokot két zászlóaljjal és két lovasszázaddal Meissen felé indította az ottani hid biztosítására. Eképen meggyengülve, csupán három zászlóaljjal, öt huszárszázaddal és két üteggel kellett Meskónak a kb. 3000 m kiterjedésű területet tartania addig, a míg az elmaradt osztrák-magyar balszárny beérkezik. Ily viszonyok között természetesen nem folytathatta a támadást, hanem örülnie kellett, ha állását

¹ U. o. 181—191. l., valamint *Friederich* i. m. I. K. 451—454. l.

² *E. G. v. Horstenau* i. m. 184. l.

³ *E. G. v. Horstenau* i. m. 158. l.

⁴ U. o. 189. l.

⁵ Lásd a 278. oldalt.

megtarthatja. A huszárok ugyan néhányszor a francia ütegek közelébe igyekeztek férkőzni, de eredménytelenül.

Időközben a Crenneville hadosztály is megkezdte előnyomulását és a délelőtti órákban kemény harcok árán elfoglalta a Feldschlösschent, a Türnichent, a löbtai kőhidat és még néhány majorságot. A Feldschlösschenből a mieink pusztító puska-tüzelést keztek a IV. számú sáncz ellen. A francziák ugyan megkísérelték ágyúkkal rombalőni vagy felgyújtani az épületet, de — a mint egy szemtanú állítja¹ — az ágyúgolyók simán átütötték a gyenge épületet úgy, hogy a benne lévő osztrák-magyar csapatok minden ilyen nyílást lőrésnek használtak fel s puskatüzük minden ágyulövés után még hevesebbé lett olyannyira, hogy végre a francziák hátbőröndjeikből készítettek maguknak földözeteket.

Mindeme harcokban St. Cyr. «gyermek-katonái» derekasan küzdöttek.²

Időközben beérkeztek a hátulról előrevont csapatok is, csupán Gyulay csapatai hiányoztak még. A délben beállott helyzetet a 3. számú vázlat³ mutatja.

Délelőtt 10 óra tájban Meskó hadosztályának csapataihoz áthallatszott a francziák soraiból a «Vive l'Empreur!» kiáltás, a mi azt jelentette, hogy *Napoleon visszaérkezett Drezdába!*⁴

A francia császár reggel 9 órakor az Elba jobb partjáról egy ideig szemlélte a csatateret,⁵ majd Drezdába vágatott, hol csapatai kitörő lelkesedéssel s az egész város örömmel és megkönnyebülten fogadta. Napoleon a legelőbb beérkező két hadosztályát a szorongatott 44. és 45. hadosztályok támogatására küldte a Rampisch sorompó, illetve a Friedrichstadt felé. Előbbi még éppen jókor érkezett, hogy az oroszok további előnyomulásának gátat vessen.

¹ E. G. v. Horstenau i. m. 187. l.

² U. o. 182. l., valamint *Friederich* i. m. I. K. 456. l.

³ U. o. három szövegbeli vázlat nyomán.

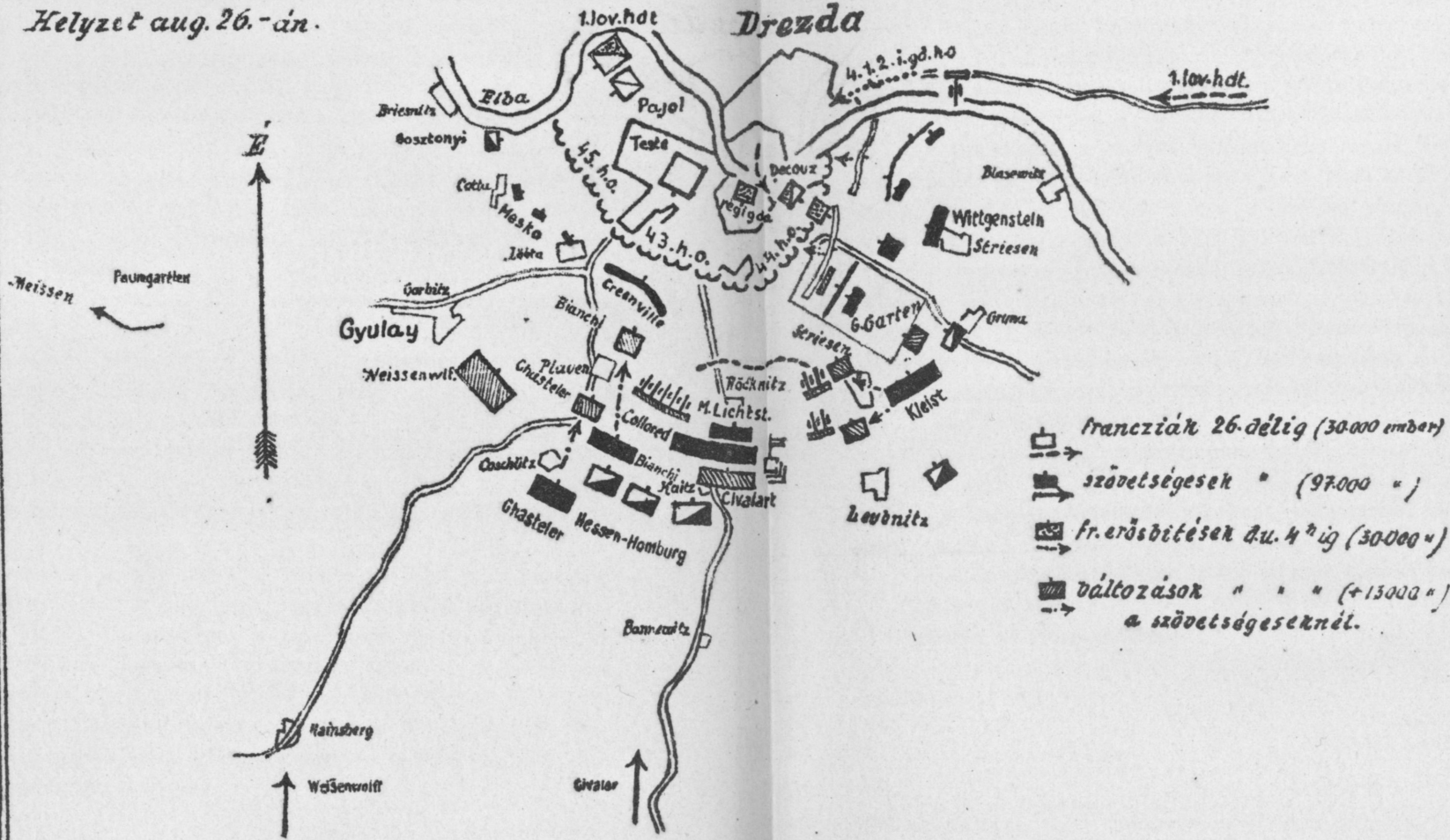
⁴ E. G. v. Horstenau i. m. 191. l.

⁵ U. o. 191–192. l., valamint *Friederich* i. m. I. K. 455. l.

3. vázlat.

Helyzet aug. 26.-án.

Napoleon
Drezda

Intézkedések a támadásra.

A szövetséges sereg fővezérsege 26-án már a kora reggeli órákban megkezdte az eszmezerét a további tennivalók tárgyában.¹ Az értekezlet lefolyása nem állapítható meg bizonyosan, de úgy látszik, hogy Schwarzenberg s még néhányan az eddig elmaradt támadás megindítása mellett kardoskodtak, míg Sándor csár ellenezte ezt. Ezen ellentétes nézetek szülték azután azt az intézkedést, a melyben a támadás nincs határozottan kifejezve.

Az intézkedés, a melyet valószínűleg reggel 8 és 9 óra között adtak ki,² öt támadó oszlopot alakít. Ezek közül: *Wittgenstein* Blasewitz és *Striesen*, *Kleist* a Grosser Garten, *Lichtenstein* *Móricz* hadosztálya a III. sz. sáncz, *Crenneville* hadosztálya Plauen és *Bianchi* hadosztálya Löbta és a Schusterhäuser ellen rendeltetett. *Lichtensteint* a *Colloredo* hadosztály, *Bianchit* a *Schneller* lovashadosztály, *Crenneville* ellenben a *Chasteler* gránátoshadosztály követi, mint tartalék. A *Noslitz* és *Lederer* lovashadosztályok, mint tartalékok, *Kaitznél* állnak fel; a többi csapat készenlétben táborában marad.³

Az intézkedés az előnyomulás czélját *tüntetésnek* nevezi, de meghagyja az oszlopoknak Drezda lövetését valamint azt is, hogy minden kínálkozó alkalmat ragadjanak meg ahhoz, hogy esetleg betörjenek Drezda elővárosaiba.

Az előnyomulást délután négy óraker kellett megkezdeni.

Ez a parancs kiegészítést nyert *Klenaut* illetőleg, a kit *Tharandton* át előre rendeltek.⁴

A fővezérlet a räcknitz-i magaslatokra ment, hol állandóan haditanácsot tartottak.

DORMÁNDY GÉZA
vezérkari testületi százados.

¹ E. G. v. *Horstenau* i. m. 196. l.

² U. o. 196—197. l., *Friederich* (I. K. 447—448. l.) és több más forrás szerint ugyanezen intézkedést már 25-én este adták ki. *E. G. v. Horstenau*-nak 199—200. l. a cs. és k. hadilevéltár adatai alapján való bizonyítása nagyobb valószínűséggel bírnak, mint *Friederiché*.

³ *E. G. v. Horstenau* i. m. 197—199. l., valamint *Friederich* i. m. I. K. 447—448 l.

⁴ *E. G. v. Horstenau* i. m. 201. l.